

Magyar nyelv.

Dolgozatírás: Török-magyar bajviadal.

A polgári fiúiskola IV. osztályában.

Tanítás.

I. Ráhangelés.

Milyen fájdalmas eseménnyel fejezték be III. osztályos történelmi tanulmányaitokat? (A mohácsi csatával.) Az idén már megismerkedtetek Mohács szomorú következményeivel. (A két király versengése polgárháborút támasztott ... A török befészkelődött az országba ... Hazánk három részre hullott szét ...) Ezt a nemzetpusztító sötét kort a minden áldozatra kész hazaszeretetének és hősi önfeláldozásnak gyönyörű megnyilatkozásai teszik minden idők magyarja számára csodálatraméltó erőforrássá. Gondoljatok csak hős várvédőinkre! (Jurisics, Losonczy, Szondi, Dobó, Zrínyi.) E nagynevű férfiak mellett sok-sok ismert és még több névtelen hősünk tette ragyogóvá ezt a szomorú időt. Nemcsak élet-halálharcot vívtak a törökkel, hanem a hanyatló lovagi életet újra föltámasztották. A végvárak lelkes vitézei személyes viadalokban mérték össze erejüket és ügyességüket. A jó vitézi hírnév érdekében nagyot, merészet és meglepőt kellett művelni. Az egyéni kiválóság megbizonyítására a személyes viadalok voltak a legalkalmasabbak.

A történelemből ismeritek a bajviadalok lefolyását. Hogyan történt a bajra való kihívás? (A vitézek az ellenséges végvár alá száguldoztak ... Levelet küldtek ... Ajándékokkal kedveskedtek egymásnak ...) A vonakodó ellenfelet sértő ajándékkal erőltették a viadalra. Ilyen csúf ajándék volt a róka-és disznófark. A régi magyar közmondás szerint a farkavágott róka láthatatlan akar lenni, mint az a török vitéz, aki el akar bújni a viadal elől. Disznófarkat azért küldtek törököknek, mert a disznót tisztátalan állatnak tartották. A bajviadal lefolyását el tudjátok képzelni. Fényes kíséret, az esetleges cselvetés elkerülésére túsok, igazlátók, vagyis bírók kijelölése a baj tartozékai. A viadalt legtöbbször zajos multság követte. Ennek a lelkes vitézi szellemnek hiába keressük mását a történelemben. Nem ok nélkül kiált fel a végvári élet nagy költője, Balassa Bálint: „Vitézek, mi lehet e széles föld felett szebb dolog a végeknél?!” [Az osztály karban mondja.]

Bizonyos vagyok benne, hogy ezt a gyönyörű vitézi szel-

lehet szemléletesen meg tudjátok eleveníteni egy török-magyar bajviadal bemutatásával. Elérhető ez a történelmi ismeretek száraz megismétlésével? (Eseményt kell elbeszélni . . . Megnevezett vitézeket kell szerepeltetni . . . A viadal színhelyét is meg kell jelölni . . .) Helyesen mondtátok! Mi lesz tehát dolgozatunk címe? (Török-magyar bajviadal.) [Tábla, füzet.] Gondoljátok végig az egészet, és mellőzzétek mindazt, ami fölösleges és jelentéktelen, mert nem tudjátok befejezni. Rajta!

II. A tanulók az óra végéig dolgoznak.

A dolgozatok bemutatása minőségük szerint csoportosítva.

A fogalmazás a legnehezebb munkák egyike. Nemcsak a növendék, hanem a felnőtt képességeit is próbára teszi. A sikeres munka feltételét jelentő gyakorlottságot egyrészt a rendszeres házi fogalmazványok, másrészt az iskolai dolgozatok alapján szerzi meg a tanuló. Az utóbbiaknak csak akkor van jelentőségük, ha valóban az iskolában készülnek. Az ideális dolgozatíráshoz kettős órára volna szükség: Mivel azonban tantervi utasításaink nem teszik ezt lehetővé, az adott helyzethez kell alkalmazkodni. A rövid időnek az a hátránya, hogy a tanuló nem tud kellő nyugalommal és megfontoltsággal dolgozni, nincs idő a kész dolgozat komoly áttekintésére és az esetleges hibák helyesbítésére. Sok dolgozat egészen másként festene, ha legalább 20 perccel több idő állna rendelkezésre.

A következőkben bemutatjuk a fenti dolgozatírási óra összes fogalmazványait minőségük szerint csoportosítva s az eredeti helyesírást feltüntetve.

I. Az első csoportba azok a dolgozatok tartoznak, amelyek hangulatos esemény keretében elevenítik meg a török-magyar bajviadalt.

1.

Felleg végvár büszkén nézte az ébredező hajnalt. Az ég alja messze pirosodott. A viláosság csendesen lopózkodott a végvárba. Hős és a hazáért halni kész magyarok a vár urai.

A vár sáncában kemény vitéz szunyókált. Imre volt a neve.

— SSS . . . — füttyült a füle mellett egy nyilvessző. Imre felébredt. A nyílhez ugrott. Levél volt a nyíl végén. Olvasni kezdte:

— Tisztelt Vitéz! Tudom, hogy hős vagy. Vitéznek nevezed magad. Vitézségedről adj tanúságot. Ha a Hold felkél, légy a Szarvastisztáson. Ott összeméred kardodat, kardommal. Tíz kíséző társad legyen. Ali, török hős. —

— Jó . . . Ott leszek — mondta komoly arccal Imre.

A Nap leáldozott. A Hold előbujt. Tizenegy magyar vitéz hagyta el Felleg várát. Az élén Imre lovagolt. Délcegen ült a lovon. A Szarvastisztásra értek.

Várta már őket tizenegy török. Imre és Ali előlép. Megszorítják egymás kezét. Ali nyúlánk, bikaerejű vitéz. Míg Imre termete zömök, alacsony kis ember. Ereje nem nagy, de ügyesség az lakozik benne.

Csakhamar lóra pattan a két vitéz. Egymásnak rontanak. Az igazlító serényen figyeli őket.

Ali nehéz lovával Imrének ront. Dárdáját irányítja. Imre félre ugrik fürge lovával. A dárda célt téveszt. Most Imre támad. Fürge lova egyet szökken, s máris a török előtt terem. Dárdája Ali vitézt úgy mellbevágta, hogy menten lebukott lováról. Imre talpra szökent. Kardját feltartotta.

— Éljen Imre hősrünk! Éljen ...! — ujjongtak a magyar kísérők.

A győző, a legyőzött csendesen távozott. A Hold feljebb kúszott és örömmel nézett tovább is a Szarvas tisztásra.

Juhász Imre.

2.

Száll a képzeletem vissza az idők végtelen során. Egyszer csak megáll. Mintha mondaná: itt vagyunk immár.

A XVI. századba értem, s regélésemet eképen kezdem. Volt a határszélen, valahol Erdélyben, két kicsiny végvár. Zord tél volt. Aludt a természet, aludt az ember. Amde nemsokára lágy tavaszi szellő csökölt: végig a csíki hegyeket. Felébresztette a természetet, s az embert. De hosszúra nyúlta nagyon regélésem, ha én most előről mindent ismertetnék.

Történt egyszer, hogy a kis Tülok várába hegyes nyíl ütközött. A végvár ura, József vitéz, bátran húzta ki a falból a nyilat. Majd összehívta vitézeit, s előttük felolvasta a levél tartalmát: „Hitvány eb, disznóakolnak öre, — hangzott a kezdete — jó ki ma estére a csíki erdőbe. Ha vitéz kísérjen fégedet, reggelre kelvén száz szolgád siratja lelkedet.“ A levél elhangzott, a vitézek szétszéledtek. Jött az este, s két várkapú nyílt: Tülok és Zernyész. Hét-hét vitéz nyargalt ki tüzes paripákon. Majd az erdőbe értek. A két vitéz előrúgtatott, s a holdvilágnál megkezdődött a viadal. Némán küzdöttek a felek. Csupán a pajzsok, dárdák esörögtek, mintha előre siratnák a török Ali vitézt. De most hirtelen Ali oldalra rúgtat, s ez veszte lön. József hatalmas ülést mérve, Ali nyögve a földre hullt. Föltápáskodott, s várta a végső döfést. De József hangja mint az érc rezgett: „Megkegyelmezek, hitvány eb!“

Félrérúgtatott, s az est homályában hazavágtatott.

Steiner Gusztáv.

3.

A kis Solyomvár, amely talán csak csúfnéven volt vár, körül van körítve az „igazhitnek“ vitéz katonáival.

Benn a várban nincs nagy sürgés-forgás, mint az ilyen esetben lenni szokott, kevés ember van, nem sok fegyver, csak ami éppen szükséges, és mindenki a helyén lesi, figyeli a sürgő-forgó törököket. A vár sűrű bokrossal van körülveve, magát a várat magas földsánc védi, melynek folytonosságát csak a lőrések szakítják meg egy-egy ölnyere. Egy verőfényes délután a vár udvarán emberek-alkotta kör közepébe nyíl-vessző repült, amelynek tollából fehér nyírfakéreg-levél hullott ki. Egy hatalmas termetű katona, kit bajtársai „Vashenger“-nek szólítottak, kapta fel a levelet. A levél elég ügyesen,

szépen volt írva, ami szokatlan, hiszen a töröktől jött. Bizonyosan valami fró-diákkal írtatták. Így szólt: „Vitéz magyarok, ki meri erejét összemérni Alival, a rettenetessel? Ha akad valaki, aki sürgeti halálát, azonnal jöjjen ki hat kísérelvel a nyárfaerdő tisztására. Karddal vívunk!“ Vashenger szó nélkül kiválasztott hat embert, szépen felöltözték és kirobogtak a várból, a kísérek fekete, Vashenger fehér lovon. A tisztáson már ott vannak a törökök. Ali, aki nem hiába kapta a rettenetes nevet, tényleg az volt. Megkezdődött a harc. Ali szörnyű bődüléssel rohant a magyar felé, aki az iszonyú csapást kardjával védi. Peng az acél, kard, még egyik se vérzik, de ím, Vashenger csellel Ali mellé szökött, hogy leüsse, de ez védi magát kardjával, úgy hogy mindkettő kardja eltörik. Vashenger feltalálja magát; két szörnyű karjával átkarolja Ali széles vállát, és lerántja a nyeregből. Maga gyorsan utána ugrik, előkapva törét, hogy megölje, mert joga van hozzá; de amint meglátja Ali rémült arcát, megkegyelmez neki. Lett nagy öröm a magyarok körében. Estére a törökök egy marhát levágtak, amely mellé a magyarok adták a bort. A törökök, akiknek nem szabad bort inni, másnap valamennyien tökrészegek voltak.

Hiába, a magyar megállja a helyét a személyes küzdelemben is, nemcsak a várharokban.

Hegedűs László.

4.

Melegen küldi a Nap sugarait a földre. Két vár fürdik a verőfényben. Az egyik Filák, a másik Kas. A Filák magyar kézben van, a Kas a töröké.

De ime, egy török vitéz vágta Filák felé. Mikor a vár alá ér, előveszi íjját, a nyilvesszőre egy levelet tűz, és belövi a várba. A nyíl repül. Utjában áll Károlyi Ádám várbeli úr palotája. Ki van nyitva az ablaka. A vesszőt mintha irányították volna, berepült és Károlyi ágya mellett fúródott nagy robajjal a padlóba. Az alvó főúr a zajra fölriadt. Körülnézett és meglátta a nyilat, és rajta a levelet. Dühösen letépte, és olvasni kezdte. Ez állott benne: „Akinek a kezébe kerül ez a levél, az teljes fegyverzetbe, tíz tagú kísérettel álljon ki a vár előtti síkra, bajvívásra. Ha főúr lesz az, egy arabs mén a jutalma győzelem esetén.“ Károlyi gyorsan fölugrott. Öltözködni kezdett. Magára vette páncélját. Felkötötte kardját, sisakját fejére tette, és kilépett az ajtón. Az egyik apródját elszalasztotta kopjáért, míg ő a kíséretet választotta ki. Elővezetette lovát, föl pattant, és a kísérettel együtt kirobogott a várkapun. A törökök is kint voltak már a síkon. Egy török vitéz, Ali nevezetű állott szembe Károlyival. Összezsaptak. A harc heves és elkeseredett. A két kard gyakran összeesőkolózik, és fényes szikrát hány ki magából. A lovak szája csupa hab. Egy újabb összeesőkolás. A török holtan bukik le a lováról. Károlyi gyorsan leugrik, fejét levágja és kardján fölmutatja. A magyar kíséret örömrivalgásban tör ki. A törökök arcán szomorúság. Már egy kis apród vezet is elő a szép mént. Károlyi egyik apródja átveszi tőle, és megindul a kíséret Filák felé.

A várban is sül már a peesenye. Asztalokat hordanak a vár piacára. Lakomát ül a vár apraja-nagyja a magyar győzelem örömére.

Köszö István.

5.

Török lándzsa süvít keresztül a levegőn a magyarok végvárába, Keresztvárra. Mihály vette észre legelőször a lándzsát, felvette. Kereste a csüfolódó levelet. De csak egy kisdarab papírt talált, melyen ezek a szavak állottak:

„Holnap napkeltekor a Győző-téren találkozunk. Vár Ali, Törökország hős fia.“

Félhomáj uralkodott a környéken. A magyar táborban már gyülekeztek. Mihály lovagra alig lehet ráismerni: talpig vasban van ültözve, oldalán gyönyörű ékkövekkel kirakott kard. A kísérők megindultak. Mihály is meg-rántotta lova kantárát és kiugratott a kapun. A törökök már elfoglalták a jó helyet. Sokan felmászta a fákra, hogy minnél jobban láthassák a párviadalt. A magyarok megérkezve, a törökkel szemben foglalták el helyüket. Előlépett a két vitéz. A páncéljukon megcsillantak a felkelő Nap sugarai. A nézők megéljenztek őket. Az adott jelre a két vitéz egymásra rontott. Kardjuk szikrázva csapott össze. A török lova ijedős lehetett, mert megbokrosodott. Kétlábra állt és forgott, mint a szélvész. Mihály vitéz kihasználta az alkalmat: hatalmas ütést mért a török fejére. Ez elengedte a lova gyeplyűjét és messze berepült a kíváncsiskodók tömege közé. Mihály előre léptetett lovával. Feltolta sisakján az ellenző rácsot és mosolygott. A magyarok tábora hatalmas üdvívalgásban tört ki.

A törökök legkedvesebb vitézüket veszítették el. Leverten indultak haza. A magyarok ellenben örömmámorban úsztak. Hazaérve nagy lakomát csaptak. Mihály vitéz volt a nap hőse. Mindenki őt ünnepelte. De nemcsak ezen a napon, hanem azután is. Mert aki a törököt megverte, annak nagy tekintéje volt. Ilyen tiszteletnek örvendezett Mihály vitéz is.

Argyélan József.

6.

Két ország határa mellett végváarak szoktak lenni. A török hódoltság idején is voltak ilyenek.

A Dunántúlon egy kis patak mellett két kis erősség áll. Az egyik magyar, a másik török. A kis „Sárvár“ a magyaroké. A törökök erősségüket „Mohamed“ várának nevezték el. Béke időben szokásban volt az erősségek között a bajvívás. Hogy is ment ez?

„Kapitány úr ... kapitány úr — kiáltja Vitéz Balázs, Sárvár kapitányának, — levelet kaptam a töröktől! Bajvívásra hívnak, itt van e: „Gyaurok! Ti, kikben a nyúl vére csörgedez, mutassátok meg bátorságtokat! Gyaurok, ha van köztetek egy, ki mérkőzni mer velem, holnap jőjjön ki a sárvári rétre. Kísérőül 10 fegyverest és igazlátót hozzon. Én írom ezt Ali aga.“ „Elfogadom, mert nem hagyhatom a török rablók sértegetéseit rajtam száradni!“ „Jól van fiam, csak megálld ám a sarat!“ „Megállom, mert az Ur nem hagyja el hű embereit.“

Felvirradt a nap. A sárvári mezőn török és magyar vitéz áll bajvívásra készen. A magyar dalia Vitéz Balázs, kit még nem győzött le senki. Ali aga a török bajnok, szintén nagyhírű bajvívó! Kezdődik a mérkőzés. Balázs „Jé-

zus segíts!“ kiáltással rohan a török felé előre szegezett lándzsával. A török „Megállj, gaz gyaur!“-t kiált, mikor összecsapnak. A török pajzsával felfogta a csapást, szűrni készül. „Vigyázz, Balázs, ne hagyd a magyar becsületet!“ — biztatják a magyart. Balásznak helyén is van a szíve. Fölfogta a csapást, olyat ütött a törökre, hogy az rögtön a porba repült. Balázs utána ugrik és törét szívének vágja: ugyan könyörög-e a török? Igen! „Kegyelmezz életemnek nemes vitéz, minden kincsem a tied, csak életemnek kegyelmezz!“ Balázs most büszkén feláll, mondván: „Tartsd meg kincsedet, mit szegény népemtől loptál össze! Jegyezd meg magadnak, hogy a magyar nemeslelkű, de lopott jószágért nem kegyelmez. Életeddel megajándékozlak egy feltétel-lel, ha megesküszöl arra, hogy többet nem szírod a magyart!“

Sok-sok ilyen bajviadal volt abban az időben.

Wolf Gábor.

7.

Nagy sürgés-forgás volt Palánkvárad falai alatt. Tisztogatták a vítézek fegyvereiket. Várták a töröktől a nyilas levelet.

Egyszer csak feljajdul valaki a palánk mögött. Karjából nyíl vége látszott ki. A nyílra rókafark volt erősítve és egy levél. Erdődi Gergely — mert így nevezték a meglőtt vitézt — elolvasta a török csúfondáros levelét. Aztán imígyen morgott: „Rókafark? Hm, nem valami megtisztelő jelvény!“ Nekifogott az öltözködésnek . . . Délután megharsant a kürt. Erdődi kivonult a rétre. Mögötte az egész várnép. A törökök már várták őket. A két vitéz középre rugtatott, kezefogtak, majd szétváltak. A baj bírái két oldalt foglaltak helyet. A vívők mintegy vezényszóra elkezdtek egymás felé vágatni. A pajzsok rettenetes csattanása jeleztek, hogy összeértek. Erdődi dárdat döfött az ismeretlen török felé, de az ügyesen fölfogta pajzsával. Most a török szúrt. A dárda Erdődi vállát érte. A magyar mérgében eldobta dardáját, és karddal ugrott a töröknek. Annak nem volt ideje félre ugrani, Erdődi iszonyatos csapására megingott a nyeregben, és mint egy zsák vágódott végig a földön. Erdődi azt hitte, hogy az ellenfele meghalt, leugrott a nyeregből, és elkezdte rázni a törököt. Annak sisakrostélya félrebillent, és Erdődi megpillantotta a török arcát. Megtántorodott. Olyan volt a török arca, mint egy ördögi ábrázat. Kirántotta a magyar vitéz a kardját, és levágta a török ördög fejét. Győzött! „No, itt az rókafarkad, te pogány, elviheted magaddal az föld alá!“ — azzal a török mellére vetette a csúf állati farkat.

Esti homály borult a vigadozókra. Messziről — mint méhek zúgása, — hallatszott a török-magyar vigadozók éneke. Mert hát együtt ülték meg a tort.

Hajdú József.

8.

A török-magyar határon két gyönyörű vár áll egymással szemben. Az egyik a Sasvár, ennek őrei magyarok. A másik a Mohamedvár, melyben török katonaság őrködik.

A törökök únják a harcshünetet. Az egyik nyugtalankodó vitéz már készíti a nyilat a levéllel, majd átlövi azt a magyar várba. Pár pillanat

mulva a levél a vár udvarán, majd Gáspár János kapitány kezében van. Gáspár összehívja főbb vitézeit, majd így szól hozzájuk: „A török már megint nem fér a bőrében. Ti vitézeim már legyőztetek egynéhány törököt. Most a vár kapitánya hív bajviadalra egy magyart. Kérésének eleget teszek, és magam megyek ellene. Nem hagyom, hogy a török megszégyenítsen bennünket!” És már készülődött is. Magáravette legszebb ruháját, és 10 vitézével megindult a csatamezőre. A törökök már várták őket. Amint odaértek, Gáspár lovával begratott a közepre és kardot rántott. A két csapat körülvette. Ekkor ugrott elő kirántott karddal a török. „Véged van, gyaur“ — mondotta fogát csikorgatva és Gáspár felé rohant. Megkezdődött a harc. A török főlényben van. Eppen most emeli kardját hatalmas ütésre. Lesújt. A Sas kapitánya azonban félreugrat, és az iszonyú vágás a levegőt szeli át. A következő pillanatban Gáspár úgy vágta a törököt, hogy az megtébolódva esett le a lováról. Egy perc mulva a magyar kard a török szívében volt. Nagy ujjongás a magyar táborban. Gáspárt vállukra kapták és elvitték.

Aznap igen hangos volt a magyar vár. A győzelmet nagy lakoma követte. Torát ülték a Mohamed vár kapitányának.

Szécsi Imre.

9.

A felkelő Nap bearanyoz rónát-hegyet. A törökök turbánja ott csillog-villog Bihar várának palánkjai körül. A várbeliek figyelemmel nézik mi történik odakünn.

A turbános törökök gyorsan felsorakoznak. Ekkor előlépdel fehér arabs lován a vezér és sorban megfigyeli katonáit. Egy magas vállas törökön megakad a szeme. „Ozul, szólt a hadvezér. Ismerem vitézségedet és bátorságodat. Ki mernél e állani viadalra a várban lévő akármelyik gyaurral?“ „Akár kettővel is, nagyságos pasa uram.“ „No, akkor lóra és . . .“ a többi már Ozul szolgálai cselekedték. Gyönyörű arabs lovát elővezették. Kezébe pajzsot, kopját és kardot adtak. Majd egy gyönyörű fekete paripával, rajta aranyos kantárral a vár felé indultak. A várban mindjárt tisztában voltak a dologgal és a kaput kinyitották. Majd előlépett Kovács Ádám s a bejövő paripát ő fogadta el. Ezzel jelt adott a többinek, hogy ő fog vívni a törökkel. A vár főbb katonái, akik többnyire vitézekből állottak, a legszebb ruhát öltötték és vonultak a fölfegyverzett Kovács Ádám vezetésével a küzdőtérre. Már szemben a két fél egymással. Várják a jelt az összecsapásra. Mikor elhangzott a sípszó, a két lovas gyors iramban rohantak egymásnak. Kovács olyat súlytott Ozul pajzsára, hogy menten ketté tört. Ekkor Ozul kardot réntott és hatalmasat sújtott Kovács pajzsára. Az is eltörött. Kovács ekkor karddal rásúlytott Ozul fejére. Ozul lefordult a lóról és elterült a földön. A magyarok között örömkialtás zúgott. Kovács leugrott lováról és a földön fekvő Ozulhoz sietett. Ozulnak lelke már akkor Mohamed paradíesomában volt. Ekkor Kovács fölpattant lovára és a diadaltól örömittasan vágatott kísérőihez.

Persze, aztán volt vigasság. Bor volt bőven.

Szücs Ervin.

A déli végváruk, mint a rossz portéka, állandóan gazdát cseréltek. Hol a magyar, hol a török birtokában voltak.

Ha a harc egy kis időre szünetelt, akkor a végváruk vitézei bajtívtak. A zalamegyei Zalaegri várban élt egy híres vitéz. Szépfalvi Pálnak hívták. Híres volt arról, hogy még harcban nem sebesült meg és bajviadalban senki sem tudta legyőzni. Pál vitéz értesült, hogy a szomszéd török végvárnak új parancsnoka van. Dobóköz volt a vár neve. Az új parancsnok Mehemet aga volt. Az aga is vitéz ember hírében állott. A magyar vitéz barátaival egy este Dobóköz alá ment, ahol egy kopjára tűzött levelet dobtak be a várba. A levél így szólt: „Adassék e levél legjobb barátom, Mehemet aga kezébe. Vitéz Mehemet, hallottam híredet, és én azt mondom neked, hogy a magyar is van olyan, mint a török. Ennek bebizonyítására jőjj holnapután reggel a mezőcsáti rétre, hogy eldőljön a török-magyar elsőség. Addig is Isten tartson meg. Barátod Szépfalvy Pál.“ A kitűzött időre valóban megjelent a török. Megválasztották az igazlátókat és átadták a túsokat. Ezután a két vitéz kezét fogott és megkezdődött a viadal. Mindketten kirántották kardjaikat. A lovaikat körbe táncoltatták és keresték azt a pontot, hol ellenfelüket megszurhatják. A magyarnak sikerült ezt megtalálni. A török vállába szúrt. Az aga eszméletlen esett le lováról. Vitézei odarohantak és eszméletre térítették. Sebét bekötötték és elindultak a magyar várba, ahol terített asztal várta őket. A lakomán részt vett a sebesült aga is, kinek nagyon fájt a szegyen. A lakoma után barátságos kézzorozással váltak el. A magyarok még ezután is ünnepelték Szépfalvi Pált, aki megvédte a magyar elsőséget.

Ilyen bajviadatok a végváruk között gyakoriak voltak. Legtöbbször győzött a magyar.

Gera József.

Sűrű sötét felhő gomolygott Sziszek vára felett. Az udvaron egy szép, deli, erős vitéz lépdelt izgatottan. Rá szemközt egy köpcös, vörösképű vezér jött. Megálltak egymással szemben.

„Ej, nem lehet rád ismerni Miklós fiam — mi bántja lelked olyan nagyon?“ „Á . . . hogyisne bántana engem, mikor ma ilyen csúfondáros levelet, s még hozzá egy róka farkat kaptam valami janicsár agától. Azt írja, hogy büjják az ágy alá, mert csak a szám nagy, de nincs bátorságom! De megmutatom én annak a kutya töröknek, hogy nem gyáva Rózsa Miklós!“

Elült a szél, mely eddig ott füttyült a vár ormán. Helyette előkandikált a fényes Hold a felhők mögül.

Sziszek várában élénk izgalom van. Mindenki egy deli páncélos vitéz körül csoportosul, ki most készül megülni ficánkodó paripáját.

Kardját és buzogányát megigazítja, és kirepül a várkapun. Ötszáz mindegyik elszánt vitéz utána.

Ezalatt Fülep várában sorra járta a korszó a török urakat. Különösen sokat ivott egy deli török janicsár aga. Majd dülöngő léptekkel az ablakhoz ment. „Hű, már jönnek is!“ — mondotta komoran.

Felpattant a legszebb lóra, kopjáját kezébe vette és kiindult a várkapun ötszáz vitéz kíséretével.

Egy pompás fennsíkon helyezkedett el a két sereg. Elöl a két vitéz, most fogának megküzdeni életükért.

A küzdőfelek irtózatos lelkitusán mentek keresztül. — A magyar vitéz most lehajolt, s megcsókolta az anyaföldet, majd „Jézus segíts!” jelszóval összeesaptak. Kard a kopja ellen. Iszonyat volt nézni, mint küzdöttek a felek. De ím, ebben a pillanatban a török hosszú kopjájával kiütötte a magyar vitéz kezéből a kardot. A törökök irtózatos ordításban törtek ki, de elhallgattak nyomban.

T. i. a magyar vitéz sem volt rest, előkapta buzogányát s pont fön találta a törököt. Ez megingott, majd pedig egy hatalmas ívben lebukott lováról. Vége volt. A magyar vitézek hatalmas lakomát esaptak a győzelem tiszteletére, melyen jelen volt Fülep vár kapitánya, Ali basa is. Hallgatagon ült az asztal mellett s bizony, ha valaki jól megnézte volna, észrevette volna, hogy könnyezik. Hogyisne, mikor ezen a lakomán engedte át Fülep várát Rózsa Miklós vitéz kapitánynak. Így volt ez abban az időben.

Kálmán Imre.

12.

A XVI. század eseményei közé tartoznak a bajviadalok. Bizony nem is olyan nagy idő négy század. Mindenki hallott már ezekről.

Ez az esemény is akkor történt. Székelyvár Erdély végvárai közé tartozott. Hasonlóképpen Törökvár a törökök végvára volt. Ennek a két várnak volt két erős vitéz paránesnoka. Székelyváré volt Magyarosi István, Törökváré Ali bég. Nagyon csúfolódott mind a két fél. Többek között Magyarosi levélben a következőket írta: „Nagyméltóságú Ali bég úr, a patkányok fejedelme szeretie még a patkánypecsenyét. Mert ha szereti akkor az én váram pincéjében van elég sok, van annyi, hogy még a hasát is megnövesztheti tőle. Hát jó étvágyat.“ Ez még nem elég. Magyarosi még egy disznófarkat is tett az üzenet mellé. Ez azt jelentette, hogy a legmegalázóbb üzenetét küldi.

Ali bég szörnyű mód megharagudott és azt írta vissza, hogy a tisztáson jelenjen meg holnap bajviadalra. Másnap mind a két fél embereivel kiment a rétre. Megkezdődött a harc. Előbb Ali ugratott lovával Magyarosi mellé és kardjával vágott egyet, de Magyarosi ezt az ütést kivédte paizsával. Most Magyarosi következett. Ő is úgy járt. Sokáig tartott a küzdelem, míg Magyarosi végre kiütötte Alit nyergéből. Így aztán Magyarosié lett a győzelem.

Isten tehát a magyarokat nem hagyta el és a magyarokkal van, volt és lesz. Adja Isten, úgy legyen!

Pakó Béla.

II. A második csoportba tartozó fogalmazványok kevésbé hatásos eseményekkel elevenítik meg a bajviadalt, de egyébként megfelelnek a követelményeknek.

1.

A szokás hatalmának megfelelően Jusszuf és Fekete János két nemes vitéz bajviadalt vívtak.

Az egész úgy kezdődött, hogy a magyarok ostromolták a Szegvár nevű török végvárat, de nem tudták elfoglalni. Erre Fekete János, a magyar tábor legvitézebb embere egy lándzsát hajított át a palánkon, melyre egy levél volt kötve. Egy Jusszuf nevű török megtalálta, elolvasta a levelet, melyben meg volt írva, hogy „Holnap délután az országút melletti erdőben a második tisztáson találkozunk, Fekete János.“ Ugy a török, mint a magyar táborban izgalom uralkodott. Dél elmúlt, amikor kinyílt a vár kapuja és kijött rajta a török tíz kísérettel. A magyarok már várták őket. A két vitéz felült a lovára, talpig páncélban, kezökben buzogány. Adott jelre összeroppan a két lovas, de egyiknek sem sikerül semmi. Jó ideig még vívtak, aztán a buzogányt letették és hatalmas kardokat vettek fel. Ismét egymásnak rontanak. A török hatalmasat vág a magyar vitéz bal-karjára, ez mintha semmitsem érezne, még hatalmasabbat vág a török fejére. A sisak lehull, a vitéz egy pillanatra megáll, de a másikban már vágtat a magyar felé, de Feketének kétszer villan a kardja, az első villanásra levágja a török bal karját, a másodikra pedig a fejére csap egy irtózatosat. A török fejét elönti a vér, lefordul a lováról és elterül a földön élettelenül. Fekete János háromszor megforgatja a kardját, a köszönés jeléül, azután elvágat, nyomában a többi magyar.

Ilyen győzelmet aratott a magyar a törökön.

Nagy Zoltán.

2.

A török csak a várak ostromlását és az ágyúk dörgését tartotta háborúnak. A végek harcát nem tartotta háborúnak.

A Dráva partján van két vár, az egyik a magyaré volt, a másik a töröké. A magyar végvárat „Kosztos“-nak hívták, a törökét „Győzelem“-nek, s védőjét „Szimeus“-nak, míg a magyarokét „Sárfás“-nak nevezték. Történt ugyanis, hogy „Szimeus“ egy ingerlő levelet nyilazott be „Sárfás“-nak, hogy mérkőzzék meg vele. Egyik szolgájával drága kis arabs lovat küldött „Sárfás“-nak, ha kiáll vele. A magyar vezér, mint a magyar becsülethez illik; kiállt a bajviadalra. Mind a két vezér legszebb ruháját öltötte magára, úgy várta a mérkőzés kezdetét.

Gyönyörű pázsitos szőnyegen volt a mérkőzés színhelye. A pázsit közepén egy magas emelvényen ült gőgösen a bíró. Két oldalt helyezkedett el a két tábor. Nemsokára kezdetét vette a halálos kimenetelű küzdelem. A magyar „Jézus segíts!“, a török „Allah!“ kiáltással rontott ellenfelének. A mérkőzés alatt a tömeg tombol, lelkesedik, biztatja vezérét a győzelemre. Szimeus rettentő csapást kapott és holtan fordul le a nyeregből. A magyaroknál

a győzelem révén nagy lakoma következett, mely alatt a nép diadalittasán ünnepli a győztes vezért.

A számtalan sok végek harcából csaknem mindig győztesen kerül ki a magyar katona. Ez mutatja a magyar személyes vitézségét és a hazaszereztét, melyért még életét is kész feláldozni.

Leü József.

3.

A határszélen állott Zimony és Földvár; az első várban magyar, a másikban török vitézek tanyáztak.

Zimony várában pitymalatkor fenn volt a Vitéz Búr. Amint a vár falához ér; látja, hogy ott egy nyíl van. Nyilat felveszi és látja, hogy a végén levél van. Kibontotta s ez volt a levélben: „Te gyaur kutya, gyere kék odúdból velem bajviadalra.“ Másnap kint voltak a megjelölt mezőn Vitéz Búr és száz vitéze; a török is jelen volt, élükön a gyalázkodó Achmed. Vitéz Búrra úgy nézett a török, mint a kakas a templomtoronyra. Egymásnak rontottak; a török odavágta a buzogányt Búrhoz, de az visszapattant a páncélruháról. Vitéz Búr megforgatta buzogányát és odavágta a törökhöz. Ez lebukfencelt a nyeregből és leesett a földre. Vitéz Búr lengrott lováról, egyetlen suhintott kardjával és a török fejét leszelte, mint a céklát. Felszúrta kardjára a török fejét.

A törökök nagy búsan hazamentek, és vitéz Búrt vitézei pajzson vitték a várba.

Nagymihály László.

III. következő dolgozatok szerzőjükre valló különleges alkotások: az első a szerző regényes hajlamát tükrözi, a másodikban a falusi futballversenyek lelkes hívére ismerünk.

1.

Temesvár és Gyula voltak a XVI. század legerősebb végvárai. Temesvárat elfoglalta a török és Gyula meghódítására indult. Hogy ne legyen vérontás, két vitéz körül dőlt el a harc sorsa.

A török nagy sereggel indult Gyula meghódítására. Reggelre ért oda a török, felverte a sátrait és megkezdte az ostromot. A szultán azt mondta: „minek legyen vérontás? Intézzük el a harcot két vitéz között, amelyik győz, azé lesz a vár.“ Nyilakkal lövöldöztek be a szultán parancsát. A vár egyik legerősebb embere kapta föl az első nyilat, ami berepült. Elolvasta és jelentette, hogy ő több társával kivívja a győzelmet. Hű társait maga köré gyűjtötte és megbeszélték a dolgot. Délután három óra volt. Kerekes János ott volt páncélruhában, fején csillogó sisakkal, kezében a villogó kard. Többi társai a legszebb ruhájukat öltötték fel. Fehér zászló alatt vonultak ki. A törökök szívesen fogadták őket. Egy tisztásra érve már várta a török bajvivő Ali volt a neve. Kezet fogtak egymással és fölültek lovukra. A szultán bárszonyos széken ült, körülötte a basák és az agák keresztbe tett lábbal ültek. Megperdültek a dobok, megszólaltak a csincsások. Megkezdődött a bajviadal.

János nagy iramal ment neki Alinak, majd lelökte a lováról. De aztán a török is megemberelte ám magát. Neki vágott Jánosnak. János egy kis cselhez folyamodott. Ugy csinált, mintha leesett volna. A török már elbizakodta magát és félreugrott. Ezt várta János, hatalmas csapást mért Alira, aki megtántorodott és leesett a lováról. János levágta a fejét és fölmutatta. A várbeliek örömrivalgásától csak úgy zengett a vár. A szultán értékes fegyvereket adott Jánosnak és jól megvendégelte. A várat nem ostromoltatta, hanem békésen visszavonult.

Kovács István.

2.

A magyar vérében benne van az állandó harci kedv. Akkor is harcolnak, mikor nincs háború. Ilyenkor az egyik végvár a másik végvárat meghívja bajviadalra.

Egyszer történt, hogy Nagy János, Kőszeg várának egyik vitéze, Eger várába belőtt egy nyilat. Ezen a nyilon volt egy levél, mely azt tartalmazta, hogy egy vitéz álljon vele szembe bajviadalra. Budán a Szt. György-téren lesz a találkozás. Mikor a nyíl berepült a várba, a vitézek közül sokan oda-szaladtak. A legügyesebb, Kocsis Géza, a török harcokban sokszor kitüntetett tizedes volt. Elolvasta a levelet. Megmutatta a kapitánynak és kíséretet kért. A kapitány nagyon szívesen adott kíséretet. Másnap este már ott is voltak Budán. Ott voltak már a kőszegiek is. Reggel mikor a Nap aranyos sugarai árasztották el a földet készen állt mind a két vitéz. Megkezdődött a küzdelem. Kocsis olyat mért Nagy fejére a buzogánnyal, hogy Nagynak a sisakja behorpadt. Nagy is odavágott Kocsisnak úgy, hogy a lóról leesett. De rögtön fenn volt a lovon és folyt a küzdelem. Egyszer csak Kocsis hátra ugratott, majd előre és durr, a buzogány rácsap Nagy fejére, leesik a lóról és nem tud felkelni. Nagy örömrivalgás tör ki az egriek között. Kocsist a vállukra kapják és úgy viszik be a koresmába, ahol majd a vacsora lesz. Nagy is ott volt a vacsorán. Kocsis megkapta a jutalmát. Egy szép fekete lovat.

Kőszegvár kikapott, Egervár győzött — kiabálták Budán az emberek. Ez a bajvívás nemcsak magyar magyar ellen volt szokásban, hanem magyar idegen ellen is.

Husza János.

IV. Az utolsó csoportba tartozó munkák általában gyengébb fogalmazók alkotásai, akik a szorosabb értelemben vett élménytémák és természeti leírások alkalmával adnak ügyesebb fogalmazványokat. Ezek lassan dolgoznak, ennél fogva meglát-szik a rendelkezésre álló idő elégtelensége.

1.

A tizenhatodik században fontos szerepük volt a végváraknak.

Az egyik vár volt Szigetvár, a másik Siklós vára. Az egyik várban a magyarok, a másik várban a törökök voltak. A török katonák felkérték a

magyar katonákat, hogy menjenek ki bajviadalra. A bajviadal a következőképpen folyt le: Az egyik ellenfél felkérte a másik ellenfelet, hogy menjenek ki viadalra. A várba leveleket dobáltak be nyilakon. Aki a levelet felvette, annak kötelessége volt kimenni bajviadalra. Az egyik vitéz Ali volt. A másik vitéz Török Bálint. Török Bálint mint nagy hős, nem félt a töröktől. A bajviadal megkezdődött. A két ember felült a nyeregbe és folyt a harc. Egy kis idő után Török Bálint lerántotta a törököt a nyeregből és a török életét vesztette. A nagy hős levágta a fejét és kardra tűzte. A nézők igen éljeneztek a nagy hőst. A bajviadal után lakomát csaptak a nagy hős tiszteletére.

Igy folyt le egy török—magyar bajviadal.

Horváth József.

2.

Maros várában nagy a sürgés-forgás. Párviadalra készülnek. Levél érkezett a várba. A levelet a vár ura vette kézbe; Nagy Árpád. Leföl sétálva gondolkozott. Bálint és Péter apródjainak intett: „Fiaim, holnap bajvívásra megyünk. Péter fiam te hozod az új kopjámát, te pedig Bálint a sisakot.“ Másnap nagy pompával vonul a magyar vitéz és kísérete. Utánna a két apród kis hegyi lovon. Maros síkján taálkozott a magyar és török. A török vitéz büszkén nézi Nagy Árpádot. A két vitéz egymásnak csap. A bírák izgatottan nézik. A magyar vitéz irtózatossá esapást mér. „Nesze neked, török oroszlán!“ Nép irtózatossá zúgásba tör: „Éljen Nagy Árpád!“ A törököt elvitték. Örjöngve kiabál: „Gyerünk még egyszer!“ Fején tátongó sebből patakként folyik a vér. Aznap este nagy lakoma volt a marosi várban.

A magyar győz s győzni fog mindig! Adja Isten, hogy úgy legyen!!!

Bacsa Pál.

3.

A 16-ik században volt legjobban kifejlődve a bajviadal.

A törökök a magyarok ellen indultak. Ellenállás nélkül vonultak Siklós vána alá. Ott a törökök legnagyobb vezére, Achmed basa levelet írt a katonáknak Szigetvárra. Ott egy róka farkat kötöttek a nyíl végére és azt egy ablakon belőtt. Ott volt egy híres vezér, Zrinyi Miklós, az vette fel a levelet. Aztán legszebb ruháját vette magára és egy pár kísérelvel kiment a bajtérre. Ott a legszebb lovára és kard a kezében ráült. Elkezdődött a bajviadal. Zrinyi oly szépen küzdött, hogy az első percben levágta Achmed fejét. Utánna mind a két fél összeült és nagy lakomát csaptak. Mikor vége volt a lakomának, mind a két fél elvonult. Zrinyi és katonái is elmentek a várba.

Ez volt a török—magyar bajviadal.

Rózsa Mihály.

4.

A török—magyar békében a harc megszűnt, csak egyes végvárok fojtattak összecsapásokat.

Két vár áll a határ mellett, az egyik a töröké, a másik a magyaroké. A török vár neve „Bajvívó“ vár. A magyaroké „Magyarok kapuja“. Mind

A két várnak igen erős védelmezői vannak. A török vár ura „Hesz“ bég, a magyar vár ura: „Báthori József“. Egyszer Hesz bég az egyik szolgájának azt mondta: „Ezt a levelet tűzd nyílhegyre és röptsd át Báthori várába.“ A szolga csakugyan átröpítette a várba. Báthori azt mondta testőreinek: „Gyerünk és sétáljunk le a kertbe.“ Amint haládnak egyszer csak Báthori odatekint az egyik fára és azt mondja: „Levél.“ Hát csakugyan az egyik fába egy nyilvessző van és rajta levél. Báthori mindjárt odamegy, a nyilvesszőről leveszi a levelet és olvassa: „Ezen leveletem azért küldöm, hogy aki ezt megtalálja, avval én, vagy ha egy levelet küldötök válaszul, aki megtalálja, azok a kijelölt napon vívni fognak. Hesz bég.“ Báthori mindjárt írt is egy levelet és ő is az egyik szolgájával nyilvesszőn átlövette. Ezt a levelet a bég egyik szolgálja találta meg. Felbontotta és ezt olvassa: „A levelet én találtam meg. Aki ezt megtalálja, még ma találkozunk a „Nyir“ mezőn. Báthori.“ A szolga ezt megmutatja a bégnek. A kijelölt helyre mentek mind a két várból. Báthori középestermetű, 25 év körüli. Hesz zömöktestű, igen erős termetű. Megkezdődött a viadal, a török kezdte. Báthori azonban kivédte az ütést és olyat vágott a török fejére, hogy menten elterült a földön. A magyarok ugrándoztak örömben. Báthori a töröknek megkegyelmezett. A magyarok a törökkel egybegyültek és nagy mulatságot vittek végbe.

Farkas Szilárd.

5.

„Turul“ végvárára melegen süttött a Nap. A vár kapuján egy nyíl látszott.

A nyilat „Turul“ vár kapujába az ellenséges „Sólyom“ vár katonasága lökte. A nyilat a levéllel együtt Kovács Pál vette fel. A levélben meghívó volt egy bajviadalra. Megvolt írva, hogy az erdő melletti sík területen lesz megtartva a bajviadal délelőt 10 órákkor. Már a kitűzött idő felé járt az óra. Fél tíz. Mindenki felvult már öltözve legszebb ruhájába. A bajvívó elől, a többiek pedig hátul szép sorrendben mentek a bajviadal helyszínére. Negyedórai járás után megérkeztek a csatatérre. Már az ellenségből mindenki látszott volt. Az ellenfél egy jótestű, kékszemű, barnahajú ember, kinek neve Erős Tamás. Az óra már elűtötte a tízet. A bajviadal megkezdődik. Erős Tamás és Kovács Pál egymás elé állnak és kezet fognak. Kovács úgy megszorítja Erős kezét, hogy az egy jajszót mond és félénken néz rá. Erős gondolja, ha már most így megszorítja a kezem, miessz, ha majd dühbe gurul? Kovács nemsokáig tétovázott, hanem megfogta Erős derekát és úgy csapta a földhöz, hogy annak, ha meglett volna mind a 32 foga, mind kiesett volna. Kis vita után legyőzte Kovács Eröst, levágta fejét és a nézőközönségnek mutatta.

A bajviadal után a győző tiszteletére nagy lakomát csaptak, hol fojt a nektár és sült a disznó, marha.

Vas János.

6.

A határok mentén sok apró vár épült. Drégely vára is ilyen kisebb vár volt. Védője Szondy György. A várat Ali basa ostromolta.

A harcot az ágyúk kezdték. Követték a puskák és az íjak. Az íjak nem pusztán repültek, hanem hozzákötözött levél is. Levél egy Horváth nevezetű vitéz elé repült. Ahogy olvassa, úgy vörösödik. A végén fölkiált: „Te se játszol ki velem!” A kapitánytól engedelmet kért a vívásra. Meg is kapta. Másnap délelőt kiment a vár előtti dombra. A török Hajván már várta. Mikor Horváth odaér, a török mondja: „Öcsém, száz aranyat adok, ha megversz.” Megkezdtek a viadalt. Izgalommal figyelték a magyarok és a törökök. Egyszer csak nagy zaj üti meg a fület. Ki volt az? Hát nem volt más, mint a török. Alig tudott föltápáskodni. Meg is kapta a száz aranyat.

A török biz búsult, mert legyőzte Horváth. De a magyar meg jót mulatott.

Molnár, István.

A fogalmazásnak a javítási órán való megbeszélése a megállapított csoportok szerint történik.

Szántó Lőrinc.

Történelem.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának okai.

Tanítás a polg. isk. IV. oszt.-ban.

Óravázlat.

I. Előkészítés.

1. Számonkérés. A felszabadító háborúk eseményei.
2. Áthajtás. A török kiűzésével velejárá általános örömet szomorú csalódottság követi.
3. Célkitűzés. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának okai.

II. Tárgyalás.

A bécsi kormány hazánk függetlenségének elkobzására készül. — Kollonics új alkotmánytervezete. — Tiltakozás. — Telepítések; határőrsegek. — Újszerzeményi bizottság; a császári katonaság elszállásolásának terhei; mértéktelen adóterhek; valási sérelmek; általános elkeseredés. Vonatkoztatás a megszállott területen élő testvéreink mai szomorú helyzetére. Irredenta gondolatok.

III. Összefoglalás vezérszavak alapján.

Szemléltetés. 1. Magyarország Mátyás király halálakor. 2. Magyarország a karlócai béke korában c. térkép.

Márki-féle 99. sz. szemléltető történelmi falikép.

Szembély. Óh szegény magyarság! ... (Kuruc történelmi ének.)

Tanítás.

I. Előkészítés.

1. Számonkérés. Nemzeti történelmünk eseményei közül mi-